

Socialtjänsten, dess förutsättningar och sammanhang i planeringen för civilt försvar

2017–2018 genomfördes ett forsknings- och utvecklingsprojekt av Malmö universitet i samverkan med 17 kommuner. Här presenteras de viktigaste slutsatserna och förslag på åtgärder för socialtjänsten.

I vardagen bidrar socialtjänsten till att utveckla samhällets generella motståndskraft. Den kan utgöra en grundläggande förutsättning för att motstå kriser. Detta projekt tog sig an de extra utmaningar som det innebär för socialtjänsten att i framtiden svara upp mot det civila försvarets krav och vidga sina interventioner till att inte enbart gälla fredstida kriser utan även omfatta höjd beredskap och krig.

Ett forsknings- och utvecklingsprojekt

Projektets syfte var att bidra till planering för civilt försvar inom den kommunala socialtjänsten och genom detta underlätta i den lokala, regionala och nationella planeringen och utvecklingen.

Projektets övergripande mål var att identifiera förutsättningar för en sammanhållen planering för civilt försvar inom området socialtjänst. Detta omfattade hur arbetet inom socialtjänstens krisberedskap kan bedrivas avseende inriktning, prioriteringar och planläggning, integrerat i områdets strukturer och processer.

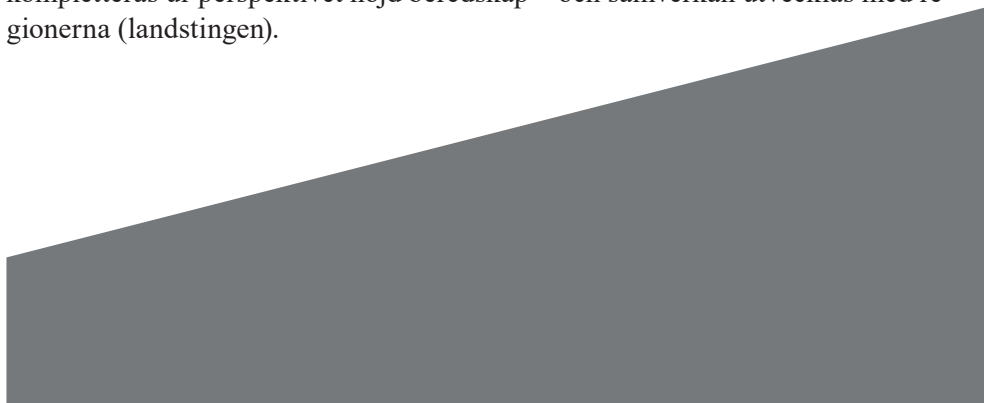
Projektet har finansierats av Socialstyrelsen genom anslag 2:4 krisberedskap.

Socialtjänsten, krisberedskap och planering för civilt försvar

Projektet har sin grund i regeringens beslut 2015 att planering för civilt försvar ska återupptas. Civilt försvar avser den verksamhet som ansvariga aktörer genomför i syfte att göra det möjligt för samhället att hantera situationer då beredskapen höjs.

Kommunerna ska vid höjd beredskap kunna fortsätta bedriva sin samhällsviktiga verksamhet. Stora delar av socialtjänsten utgör samhällsviktig verksamhet. Alla kommuner ska påbörja arbetet med de förberedelser som behövs för verksamheten under höjd beredskap; ett arbete som på sikt innefattar socialtjänst.

Delar av planeringen kan bygga på den fredstida krisberedskapen – om den kompletteras ur perspektivet höjd beredskap – och samverkan utvecklas med regionerna (landstingen).

Socialtjänstens ansvar och uppgifter i planeringen för civilt försvar

Kommuner har enligt ansvarsprincipen ansvar för att bedriva sina ordinarie verksamheter som socialtjänst, även under en kris eller höjd beredskap. När det gäller socialtjänstens ansvar enligt socialtjänstlagen dras slutsatsen i projektet att lagstiftningen, som den ser ut i dag, inte medger något undantag. Föreskrifter saknas i dagsläget inom området. Det finns emellertid ett behov av att påbörja planeringen för civilt försvar inom socialtjänsten i kommunerna.

Åtgärder som kan stärka socialtjänstens förutsättningar till planering för civilt försvar

Förutsättningarna för planering för civilt försvar inom socialtjänsten bedöms inte vara optimala, om sådant arbete skulle inledas idag. Åtgärder på nationell, regional och lokal nivå har identifierats som preliminärt bedöms kunna bidra till att stärka socialtjänstens förutsättningar.

På lokal nivå finns det möjlighet att vidta ett antal åtgärder för att förbereda planering för civilt försvar. Bland annat bör socialtjänsten:

- inkluderas mer i kommunens planering, exempelvis genom utvecklade kontakter mellan socialtjänst och säkerhets- och krisberedskap inom kommunerna;
- erbjudas ökade kunskaper inom området civilt försvar och totalförsvar;
- analysera vilken verksamhet som ska bedrivas under höjd beredskap (baserad på grundläggande funktionalitetskrav och med hänsyn till nationellt utvecklat stöd);
- inventera personalbehov och personalförsörjning, med hänsyn tagen bland annat till den krigsplacering som pågår inom kommunerna;
- samverka med regionerna (landsting) om behov av/tillgång till sjukvårdsmaterial;
- och samverka med länsstyrelser i pågående regionala planeringsprocesser.

På nationell nivå finns behov av legala förtydliganden för socialtjänstens verksamheter. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Socialstyrelsen med flera aktörer har under 2019 utvecklat vägledningar om krigsorganisation och krigsplacering som kommer att implementeras inom kommunerna och som kan bidra till att förstärka socialtjänstens förutsättningar.

Om projektets genomförande

Projektet har haft en utforskande ansats. Det har engagerat sex arbetsgrupper i workshopar och seminarier med deltagare från totalt 17 kommuner som representerat kompetenser inom socialtjänstens verksamheter samt kommunalt säkerhetsarbete.

Mötena med arbetsgrupperna hade som utgångspunkt ett scenario, utvecklat av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) kallat typfall 4. Projektet belyste vissa folkrättsliga frågor som aktualiserar socialtjänsten och civilt försvar samt det socialrättsliga området och sätter det i relation till civilt försvar. Vidare genomfördes en enkätstudie i vilken samtliga kommuner inbjöds att delta samt ett studiebesök till Finland med fokus på socialtjänsten.

Mer information

Rapporten

https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/27637/978-91-7104-975-9_Cuadra_muep.pdf?sequence=2&isAllowed=y

- I rapportens bilaga två och tre presenteras exempel på kartläggning av elberoende hjälpmedel och uppskattning av "mörkertal" av omsorgsbehövande.

Öppna jämförelser av krisberedskap inom socialtjänsten

www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/krisberedskap/

Krisberedskap i socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2018

www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-21.pdf

Rätt person på rätt plats – kommuner

Vägledning för krigsorganisation och krigsplacering

<https://rib.msb.se/filer/pdf/28882.pdf>

Kontakt:

Carin Cuadra, projektledare, Malmö universitet

Telefon: 012-34567

E-post: carin.cuadra@mau.se

Johan Carlstedt, projektägare, Socialstyrelsen

Telefon: 075-247 30 89

E-post: johan.carlstedt@socialstyrelsen.se